

มาตรฐานสินค้าเกษตร

มกษ. 10302-2562

THAI AGRICULTURAL STANDARD

TAS 10302-2019

การชันสูตรโรคแคมพิโลแบกเตอร์ในสัตว์ปีก

**DIAGNOSIS OF
CAMPYLOBACTERIOSIS IN POULTRY**

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ICS

ISBN

มาตรฐานสินค้าเกษตร

มกษ. 10302-2562

THAI AGRICULTURAL STANDARD

TAS 10302-2019

การชันสูตรโรคแคมพิโลแบกเตอร์ในสัตว์ปีก

DIAGNOSIS OF CAMPYLOBACTERIOSIS IN POULTRY

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

50 ถนนพหลโยธิน เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0 2561 2277 โทรสาร 0 2561 3357

www.acfs.go.th

ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศและงานทั่วไป เล่ม   ตอนพิเศษ
วันที่

คณะกรรมการวิชาการพิจารณามาตรฐานสินค้าเกษตร
เรื่อง การขึ้นสูตรโรคแคมไพโลแบคทีเรียโอซิสในสัตว์ปีก

1.	อธิบดีกรมปศุสัตว์ หรือผู้ที่อธิบดีมอบหมาย นายสมชวน รัตนมังคลานนท์ รองอธิบดีกรมปศุสัตว์	ประธานกรรมการ
2.	ผู้แทนสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ นางสาวอิงอร ปัญญากิจ นายสงขลา จุลกะเศียน	กรรมการ
3.	ผู้แทนสำนักควบคุม ป้องกัน และบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์ นายวัชรพงษ์ สุดดี นางสาวดวงดาว รักษากุล	กรรมการ
4.	ผู้แทนสถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ กรมปศุสัตว์ นางสุภาพร จ้วงพานิช นายวัชรชัย ณรงค์ศักดิ์	กรรมการ
5.	ผู้แทนคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์นรินทร์ อู่ประกรินทร์ นายเกรียงไกร วิฑูรย์เสถียร นางนวลอนงค์ สิ้นวัต	กรรมการ
6.	ผู้แทนคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล นายกฤษฎา ใจชื่น นางสาวพัชราภรณ์ ขำพิมพ์ นางสาวระพีวรรณ ธรรมไพศาล	กรรมการ
7.	ผู้แทนสัตวแพทยสภา ศาสตราจารย์ทวีศักดิ์ ส่งเสริม ผู้ช่วยศาสตราจารย์นรินทร์ อู่ประกรินทร์	กรรมการ
8.	ผู้แทนสมาคมเวชศาสตร์ชั้นสูงทางสัตวแพทย์ไทย รองศาสตราจารย์นิวัตร จันท์ศิริพรชัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิษณุ วรรณแสง	กรรมการ
9.	ผู้แทนสมาคมสัตวแพทย์ควบคุมฟาร์มสัตว์ปีก นายดำเนิน เสาะสืบงาม	กรรมการ

10. นายธราดล เหลืองทองคำ กรรมการ
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการชั้นสูตรโรค
11. ผู้แทนสำนักกำหนดมาตรฐาน กรรมการและเลขานุการ
สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ
นางสาวมินตรา ลักขณา
นายพิทักษ์ ชายสม

โรคแคมพิโลแบคเตอร์เป็นโรคระบาดสัตว์ตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 มีสาเหตุจากการติดเชื้อแบคทีเรียแคมพิโลแบคเตอร์ (*Campylobacter* spp.) แคมพิโลแบคเตอร์มีผลกระทบทางสาธารณสุข เนื่องจากเป็นสาเหตุหนึ่งของโรคอาหารเป็นพิษในคน โดยมีสัตว์ปีกเป็นแหล่งรังโรค (reservoir) ที่สำคัญ ดังนั้น ในกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วโดยเฉพาะสหภาพยุโรปซึ่งเป็นผู้นำเข้าเนื้อไก่รายใหญ่ของประเทศไทย จึงมีมาตรการเฝ้าระวังแคมพิโลแบคเตอร์ในไก่เนื้ออย่างใกล้ชิด เป็นที่คาดการณ์ว่าแบคทีเรียดังกล่าวจะได้รับการบรรจุอยู่ในรายชื่อของแบคทีเรียที่ต้องทำการตรวจสอบอย่างเข้มงวดก่อนการส่งออกเนื้อไก่และผลิตภัณฑ์ไปยังกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป คณะกรรมการมาตรฐานสินค้าเกษตรจึงเห็นสมควรกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง การขนส่งโรคแคมพิโลแบคเตอร์ในสัตว์ปีก เพื่อเป็นวิธีการขนส่งโรคในท้องปฏิบัติสำหรับผู้เกี่ยวข้อง ให้มีความถูกต้อง แม่นยำในการขนส่ง สร้างความมั่นใจต่อผู้บริโภคและสนับสนุนการค้าระหว่างประเทศ

มาตรฐานสินค้าเกษตรนี้ กำหนดขึ้นโดยใช้เอกสารต่อไปนี้เป็นแนวทาง

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. 2559. รายงานโครงการศึกษาข้อมูลเพื่อจัดทำวิธีการขนส่งโรคแคมพิโลแบคเตอร์โอซิสในสัตว์ปีก.

World Organisation for Animal Health (OIE). 2017. Chapter 2.9.3. Infection with *Campylobacter jejuni* and *Campylobacter coli*. Manual of Diagnostic Tests and Vaccines for Terrestrial Animals. Paris.

International Organization for Standardization (ISO). 2017. ISO10272-1:2017(en). Microbiology of the Food Chain — Horizontal Method for Detection and Enumeration of *Campylobacter* spp. — Part 1: Detection Method. Switzerland.

ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
เรื่อง กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร :
การขนส่งโรคแคมพิโลแบคทีเรียในสัตว์ปีก
ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๑

ด้วยคณะกรรมการมาตรฐานสินค้าเกษตร เห็นสมควรกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง การขนส่งโรคแคมพิโลแบคทีเรียในสัตว์ปีก เป็นมาตรฐานทั่วไป ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๑ เพื่อส่งเสริมสินค้าเกษตรให้ได้คุณภาพ มาตรฐาน และปลอดภัย

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ มาตรา ๑๕ และมาตรา ๑๖ แห่งพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๑ ประกอบมติคณะกรรมการมาตรฐานสินค้าเกษตร ในการประชุมครั้งที่ ๒/๒๕๖๒ เมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๖๒ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงออกประกาศกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร : การขนส่งโรคแคมพิโลแบคทีเรียในสัตว์ปีก มาตรฐานเลขที่ มกษ. 10302-2562 ไว้เป็นมาตรฐานทั่วไป ดังมีรายละเอียดแนบท้ายประกาศนี้

ทั้งนี้ ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๒

(นายประภัตร โพธสุธน)

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
ปฏิบัติราชการแทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

มาตรฐานสินค้าเกษตร

การขนส่งโรคแคมพิโลแบกเตอร์ในสัตว์ปีก

1. ขอบข่าย

มาตรฐานสินค้าเกษตรนี้ กำหนดการขนส่งโรคแคมพิโลแบกเตอร์ในสัตว์ปีกทางห้องปฏิบัติการ ครอบคลุมตั้งแต่ตัวอย่างเพื่อการขนส่ง การเพาะ แยกและจำแนกแบคทีเรีย การทดสอบคุณสมบัติทางชีวเคมี และการตรวจยืนยันสารพันธุกรรมของเชื้อ

2. นิยาม

ความหมายของคำที่ใช้ในมาตรฐานสินค้าเกษตรนี้ มีดังต่อไปนี้

2.1 โรคแคมพิโลแบกเตอร์ (Campylobacteriosis) หมายถึง โรคที่มีสาเหตุจากการติดแคมพิโลแบกเตอร์ (*Campylobacter* spp.) โดยสัตว์ปีกเป็นแหล่งรังโรคหลักของแคมพิโลแบกเตอร์

2.2 สัตว์ปีก (poultry) หมายถึง สัตว์ในวงศ์ Phasianidae โดยในมาตรฐานฉบับนี้ครอบคลุมเฉพาะ สัตว์ปีกที่เลี้ยงไว้เพื่อผลิตเนื้อหรือไข่ เช่น ไก่ เป็ด ห่าน นกกระทา

2.3 การขนส่งโรค (diagnosis) หมายถึง การตรวจสอบเพื่อหาสาเหตุหรือหลักฐานข้อเท็จจริงประกอบการวินิจฉัยโรค

2.4 ตัวอย่างควบคุมผลบวก (positive control sample) หมายถึง ตัวอย่างที่มีเชื้อ หรือส่วนประกอบของเชื้อ ซึ่งเมื่อนำไปผ่านกระบวนการทดสอบตามขั้นตอนต่างๆ เช่นเดียวกับตัวอย่างที่ต้องการทดสอบแล้วให้ผลบวก

2.5 ตัวอย่างควบคุมผลลบ (negative control sample) หมายถึง ตัวอย่างที่ไม่มีเชื้อ หรือส่วนประกอบของเชื้อ ซึ่งเมื่อนำไปผ่านกระบวนการทดสอบตามขั้นตอนต่างๆ เช่นเดียวกับตัวอย่างที่ต้องการทดสอบแล้วให้ผลลบ

3. ข้อกำหนด

การชันสูตรโรคแคมพิโลแบกเตอร์ในสัตว์ปีก ให้เป็นไปตามตารางที่ 1 สำหรับรายละเอียดขั้นตอนการปฏิบัติของแต่ละวิธีอาจแตกต่างกันในห้องปฏิบัติการแต่ละแห่ง และต้องเป็นวิธีชันสูตรที่ประกาศโดยองค์การสุขภาพสัตว์โลก (World Organisation for Animal Health; OIE) หรือเผยแพร่ในวารสารทางวิชาการซึ่งเป็นที่ยอมรับระดับระหว่างประเทศ หรือมีการประเมินความใช้ได้ (validation) แล้วว่ามีความไว (sensitivity) และความจำเพาะ (specificity) ในระดับที่ยอมรับได้

ตารางที่ 1 รายการข้อกำหนดการชันสูตรโรคแคมพิโลแบกเตอร์ในสัตว์ปีก

รายการ	ข้อกำหนด
1. ตัวอย่างเพื่อการชันสูตร	<p>ตรวจสอบและบันทึกข้อมูลของการเก็บตัวอย่าง และรายละเอียดตัวอย่างที่ได้รับดังนี้</p> <p>1.1 ตัวอย่างที่ใช้ในการชันสูตรโรคแคมพิโลแบกเตอร์ในสัตว์ปีก</p> <p>1.1.1 ตัวอย่างจากฟาร์มสัตว์ปีก</p> <p>1) มูลจากทวารร่วมที่ได้จากการสว็อบ (cloacal swab)</p> <p>2) สิ่งปนเปื้อนจากวัสดุรองพื้นที่ได้จากบูตสว็อบ (boot-swab)</p> <p>1.1.2 ตัวอย่างจากโรงฆ่าสัตว์ปีก</p> <p>1) กากอาหารในลำไส้ส่วนไส้ตัน (caecal content)</p> <p>2) หนังส่วนคอและอก (neck/breast skin)</p> <p>3) น้ำล้างซาก (carcass rinse)</p> <p>1.2 การเก็บตัวอย่างต้องป้องกันการปนเปื้อนเชื้อจุลินทรีย์จากสิ่งแวดล้อม</p> <p>1.3 เก็บรักษาตัวอย่างที่อุณหภูมิ 2 °C ถึง 8 °C นำตัวอย่างส่งห้องปฏิบัติการภายใน 24 ชั่วโมง หากไม่สามารถส่งตัวอย่างในวันที่เก็บตัวอย่างได้ให้นำส่งห้องปฏิบัติการภายในวันถัดไป</p>
2. การเพาะ แยก และ จำแนกแบคทีเรีย	<p>2.1 การเพาะ แยกเชื้อจากตัวอย่างโดยตรงบนอาหารเลี้ยงเชื้อ (direct plating)</p> <p>1) นำตัวอย่างที่ได้จากการป้ายมูลจากทวารร่วม หรือสิ่งปนเปื้อนจากวัสดุรองพื้น หรือกากอาหารในลำไส้ส่วนไส้ตันมาเพาะลงในจานเลี้ยงเชื้อที่มีอาหารเลี้ยงเชื้อชนิด modified Charcoal Cefoperazone Deoxycholate agar (mCCDA)</p>

รายการ	ข้อกำหนด
	<p>2) นำอาหารเลี้ยงเชื้อไปบ่มที่อุณหภูมิ 41.5 °C ในสภาวะออกซิเจนต่ำ (5% O₂, 10% CO₂ และ 85% N₂) เป็นเวลา 40 ชั่วโมง ถึง 48 ชั่วโมง</p> <p>2.2 การเพาะ แยกเชื้อจากตัวอย่างในงานเลี้ยงเชื้อที่มีอาหารเลี้ยงเชื้อ โดยเพิ่มจำนวนแบคทีเรียใน selective enrichment media ก่อน</p> <p>1) นำตัวอย่างที่ได้จากหนึ่งส่วนคอกและอก หรือตัวอย่างน้ำล้างซาก มาเพาะลงในอาหารเลี้ยงเชื้อ Preston broth</p> <p>2) นำอาหารเลี้ยงเชื้อไปบ่มที่อุณหภูมิ 41.5 °C ในสภาวะออกซิเจนต่ำ (5% O₂, 10% CO₂ และ 85% N₂) เป็นเวลา 22 ชั่วโมง ถึง 26 ชั่วโมง</p> <p>3) นำตัวอย่างในอาหารเลี้ยงเชื้อ Preston broth มาเพาะลงในงานเลี้ยงเชื้อที่มีอาหารเลี้ยงเชื้อชนิด mCCDA</p> <p>4) นำอาหารเลี้ยงเชื้อไปบ่มที่อุณหภูมิ 41.5 °C ในสภาวะออกซิเจนต่ำ (5% O₂, 10% CO₂ และ 85% N₂) เป็นเวลา 40 ชั่วโมง ถึง 48 ชั่วโมง</p> <p>2.3 การเพาะ แยกเชื้อจากตัวอย่างในงานเลี้ยงเชื้อที่มีอาหารเลี้ยงเชื้อ โดยให้เชื้อเคลื่อนที่ผ่านแผ่นกรอง (passive filtration) ก่อน</p> <p>1) นำตัวอย่างที่ได้จากการป้ายมูลจากทวารร่วม หรือตัวอย่างสิ่งปนเปื้อนจากวัสดุรองพื้นหรือกากอาหารในลำไส้ส่วนไส้ตันมาผสมกับ PBS ในอัตราส่วนตัวอย่าง 1 ส่วนต่อ PBS 9 ส่วน</p> <p>2) ดูดสารละลายปริมาตร ประมาณ 100 µl หยดลงบนแผ่นกรอง ขนาด 0.45 µm หรือ 0.65 µm ที่วางบนอาหารเลี้ยงเชื้อผสมเลือด</p> <p>3) ตั้งอาหารเลี้ยงเชื้อผสมเลือด ที่งไว้ที่อุณหภูมิห้องหรืออุณหภูมิ 37 °C เป็นเวลา 30 นาที ถึง 45 นาที เพื่อให้แบคทีเรียเคลื่อนที่ผ่านแผ่นกรอง จากนั้นจึงนำแผ่นกรองออกจากอาหารเลี้ยงเชื้อ</p> <p>4) นำอาหารเลี้ยงเชื้อไปบ่มที่อุณหภูมิ 41.5 °C ในสภาวะออกซิเจนต่ำ (5% O₂, 10% CO₂ และ 85% N₂) เป็นเวลา 40 ชั่วโมง ถึง 48 ชั่วโมง</p> <p>2.4 จำแนกชนิดของเชื้อแคมพิโลแบคทีเรียโดยพิจารณาจากลักษณะรูปร่างโคโลนีของแคมพิโลแบคทีเรียบนอาหารเลี้ยงเชื้อชนิด mCCDA จะพบโคโลนีสีเทาสะท้อนเงาโลหะ (metallic sheen) ขอบเรียบและแบน</p>

รายการ	ข้อกำหนด
3. การทดสอบคุณสมบัติทางชีวเคมี	3.1 นำโคโลนีบริสุทธิ์ (pure colony) ของแบคทีเรียที่สงสัยมาทดสอบ 3.2 ทดสอบคุณสมบัติทางชีวเคมี ดังนี้ 3.2.1 ทดสอบออกซิเดส (oxidase test) เชื้อแคมพิโลแบกเตอร์จะให้ผลบวก 3.2.2 ทดสอบคะตะเลส (catalase test) เชื้อแคมพิโลแบกเตอร์จะให้ผลบวก 3.2.3 ทดสอบฮิปพูเรตไฮโดรไลซิส (hippurate hydrolysis test) เชื้อ <i>C. jejuni</i> จะให้ผลบวก ทั้งนี้ บางสายพันธุ์ (strain) อาจให้ผลลบ และเชื้อ <i>C. coli</i> ให้ผลลบ
4. การตรวจยืนยันสารพันธุกรรมของเชื้อ	4.1 วิธี multiplex PCR มีขั้นตอนดังนี้ 1) นำโคโลนีบริสุทธิ์ (pure colony) ของแบคทีเรียที่สงสัยว่าเป็นแคมพิโลแบกเตอร์มาเพาะลงบน non-selective blood agar 2) สกัดดีเอ็นเอของแบคทีเรีย 3) เพิ่มจำนวนดีเอ็นเอเป้าหมายแบบทวีคูณโดยใช้ไพรเมอร์จำเพาะให้มีจำนวนมากพอที่จะตรวจพบได้ 4) อ่านและแปลผลดีเอ็นเอด้วยวิธีอิเล็กโทรโฟรีซิส (electrophoresis)